

۲۷- ملاصدرا برای بیان نظریه مراتب داشتن وجود از چه مثالی استفاده می‌کند؟ توضیح دهید. (نهایی: شهریور ۱۴۰۰، دی ۱۴۰۰)

پاسخ: حقیقت واحد مانند یک کانون نور درخشان است که اشعه آن به میزانی که از کانون دور می‌شود، ضعیف و ضعیف‌تر می‌شود و همین اختلاف در شدت و ضعف، سبب تمایز آنها از هم و پیدایش کثرت در جهان می‌گردد. (یک حقیقت به نام نور داریم که در مرتبه‌ای قوی و در مرتبه‌ای ضعیف است). نور یک حقیقت است اما شدت و ضعف دارد و خارج از حقیقت نور نیست. نور با چیزی ترکیب نشده تا قوی یا ضعیف شود. نور قوی از همان جهت که نور است قوی است، نور ضعیف از همان جهت که نور است ضعیف است. (با تاریکی ترکیب نشده تا ضعیف شود) - زیرا تاریکی، نبود نور است.

۲۸- مفاهیم «نور» و «وجود» در فلسفه صدرایی چه تفاوتی با کاربرد این دو مفهوم در حکمت مشاء و اشراق دارد؟ (نهایی: خرداد ۱۴۰۰)

پاسخ: در فلسفه صدرایی، «وجود» که محور فلسفه مشایی بود و «نور» که اساس فلسفه اشراقی بود به هم می‌رسند و یک معنا و هویت می‌یابند.

۲۸- مشخص نمایید هر یک از موارد زیر بیانگر کدامیک از اصول حکمت متعالیه می‌باشد:

- الف) در هزاران جام گوناگون شرابی بیش نیست / گرچه بسیارند انجم آفتابی بیش نیست : مراتب داشتن وجود
 ب) حُسن روی تو به یک جلوه که در آینه کرد / این همه نقش در آئینه اوهام افتاد: وحدت حقیقت وجود
 ج) که یکی هست و هیچ نیست جز او / وحده لا اله الا هو: وحدت حقیقت وجود
 د) گرچه برخیزد ز آب بحر موجب بی‌شمار / کثرت اندر موج باشد لیک آبی بیش نیست: مراتب داشتن وجود
 ه) وجود اندر کمال خویش جاری است / تعیین‌ها اموری اعتباری است: اصالت وجود
 و) این همه عکس می و نقش نگارین که نمود / یک فروغ رخ ساقی است که در جام افتاد: وحدت حقیقت وجود
 ز) همو هم اول است و هم آخر هم ظاهر است و هم باطن و او به هر چیزی علیم است: وحدت حقیقت وجود

سوالات خط به خط درس دوازدهم

۱- فلسفه اسلامی در دوره معاصر با دوره‌های قبل، چه تفاوت عمده‌ای دارد؟

پاسخ: تفاوت عمده این دوره، ورود فلسفه‌های جدید اروپا به جهان اسلام

۲- ورود فلسفه‌های جدید در ایران معاصر، چه نتایجی به دنبال داشت؟

پاسخ: ورود فلسفه‌های جدید به جوامع اسلامی، بازار مباحث فلسفی را وارد مرحله جدیدی کرد. این ورود در ایران همراه با نهضت مشروطه بود و تا به امروز ادامه یافت و کتاب‌های فلسفی فیلسوفان بزرگ اروپایی به زبان فارسی ترجمه شد و دانشجویانی برای آشنایی با مکاتب فلسفی اروپایی به آنجا رفتند و رشته‌های تحصیلی مربوط به فیلسوفان اروپایی در دانشگاه‌های ایران تأسیس شد و به تدریج اساتیدی وارد آموزش فلسفه شدند که متخصص تحلیل نظرات فلسفی یک یا چند فیلسوف مشهور اروپایی بودند.

۳- نابسامانی‌هایی که پس از دولت صفوی، ایران را فراگرفت، چه نتایجی در حیات علمی و فلسفی به دنبال داشت؟

پاسخ: ضعیف شدن حیات علمی و فرهنگی و از رونق افتادن همه علوم، از جمله فلسفه و برخوردار نبودن حیات فلسفی از شادابی با وجود تدریس فلسفه توسط چند فیلسوف نام آشنا

۴- چه عواملی زمینه را برای حیات مجدد فلسفه در دوره معاصر فراهم نمود؟

پاسخ: در اواخر حکومت قاجار که یک جنبش فکری و اجتماعی در ایران شکل گرفت و در فرهنگ جنب و جوشی پدیدار شد، مسئله‌های فلسفی جدیدی نیز مطرح شد که زمینه را برای حیات مجدد فلسفه فراهم کرد.

۵- برخورد فیلسوفان ایرانی با فلسفه‌های اروپایی به چه صورت بود؟

پاسخ: به این صورت بود که تلاش کردند با بهره‌گیری از ذخیره ارزشمند فلسفی خود، فلسفه‌های جدید اروپایی را بفهمند و ارزیابی کنند.

۶- فیلسوفان معاصر چگونه تلاش نمودند که فلسفه‌ای غنی که ناظر به مسئله‌های روز جامعه باشد، عرضه نمایند؟

پاسخ: این فیلسوفان می‌کوشیدند با بازسازی و نوسازی ذخایر فلسفی گذشته، فلسفه‌ای غنی‌تر که ناظر بر مسئله‌های جامعه باشد، عرضه نمایند.

۷- کانون اصلی فعالیت‌هایی که منجر به احیای فلسفه اسلامی شد در کدام شهرها بود؟

پاسخ: کانون اصلی این فعالیت‌ها دو شهر قم و تهران بود. در اصفهان و مشهد نیز حلقه‌های درس فلسفه تشکیل می‌شد.

۸- از جمله استادان برجسته فلسفه در عصر حاضر چند تن را نام ببرید.

پاسخ: میرزا جهانگیرخان قشقایی، ابوالحسن شعرانی، میرزا مهدی آشتیانی، میرزا ابوالحسن رفیعی قزوینی، محمدمهدی الهمی قمشه‌ای، سید محمد کاظم عصار، آیت الله محمد علی شاه آبادی، امام خمینی (ره) و علامه طباطبایی (ره)

۹- استادان فلسفه در عصر حاضر چگونه شاگردانی را تربیت نمودند؟

پاسخ: این گروه از فلاسفه شاگردان زیادی تربیت کردند که فرهنگ فلسفی را در جامعه گسترش دادند و کتاب‌های متعددی تألیف کردند. برخی از این شاگردان هم‌اکنون از استادان برجسته فلسفه در عصر حاضر به شمار می‌روند.

۱۰- چند مورد از مهم‌ترین و مشکل‌ترین کتاب‌های فلسفی و عرفانی که امام خمینی (ره) در جوانی تدریس می‌کرد بیان نمایید.

پاسخ: ایشان در دوره جوانی حدود ۲۰ سال مهم‌ترین و مشکل‌ترین کتاب‌های فلسفی و عرفانی، مانند اسفار ملاصدرا و شفا ابن‌سینا را تدریس می‌کرده است.

۱۱- استادان امام خمینی (ره) در فلسفه و عرفان، چه کسانی بودند؟ کدام استاد در شکل‌گیری شخصیت امام نقش اساسی داشت؟

پاسخ: فلسفه و عرفان را از سید ابوالحسن رفیعی قزوینی و آیت الله شیخ محمد علی شاه آبادی آموخت. آیت الله شاه آبادی در شکل‌گیری شخصیت امام در ابعاد گوناگون فلسفی، عرفانی و اجتماعی نقش اساسی داشته است. امام او را مراد و محبوب خود می‌شمرد.

۱۲- چرا حلقه درس فلسفه امام خمینی (ره) علنی برگزار نمی‌شد؟

پاسخ: امام در شرایطی تدریس فلسفه را در حوزه‌ها آغاز نمود که بسیاری از بزرگان به شدت با تدریس فلسفه به خصوص فلسفه صدرایی مخالف بودند و آن را فلسفه‌ای ضددینی می‌دانستند. لذا حلقه درس ایشان اختصاص به شاگردان نزدیک داشت و علنی نمی‌شد.

۱۳- قدرت علمی امام خمینی (ره) در فلسفه و عرفان چه اندازه بود؟

پاسخ: قدرت علمی ایشان به گونه‌ای بود که در همان جوانی کتاب‌هایی مانند اسفار ملاصدرا را تدریس می‌کرد و در همان سنین کتاب‌های ارزنده‌ای در مباحث عرفانی تألیف کردند.

۱۴- چند مورد از تألیفات عرفانی امام خمینی (ره) را بیان نمایید.

پاسخ: «تعلیقات به شرح فصوص الحکم»، «شرح بر مصباح الانس»، «مصباح الهدایه»، «اراده و طلب»، «شرح دعای سحر»، «سراصلوة» و «آداب الصلوة»

۱۵- درباره نبوغ امام خمینی (ره) در تفکر فلسفی، چه مطلبی نقل شده است؟

پاسخ: نقل است امام در تدریس حکمت متعالیه بسیاری از مباحث صدرالمآلهین را با بیانی بی‌نظیر تفسیر عرفانی می‌کردند.

۱۶- تربیت شاگردان توسط امام خمینی (ره) چه تأثیری در تحول فکری و فرهنگی جامعه داشت؟

پاسخ: امام می‌دانست هر حرکت فکری و فرهنگی و یا انقلاب اجتماعی نیازمند یاران همفکر و همراه است لذا طلاب مستعد و نواندیش را تحت تربیت فکری و عملی خود قرار داد و آنان را آماده ورود به فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی نماید. این طلاب شخصیت‌های درجه اول حوزه شدند که در علوم عقلی و فلسفه متبحر بودند و مسائل فکری روز را می‌دانستند و برای ایجاد یک تحول فکری و فرهنگی پیش قدم بودند.

۱۷- بزرگ‌ترین شخصیت فلسفی معاصر و وارث حکمای بزرگ اسلامی کیست؟

کله پاسخ: علامه طباطبایی(ره)

۱۸- علامه در کجا متولد شد و چگونه مدارج عالی علم را گذراند؟

کله پاسخ: در ۱۲۸۱ در تبریز متولد شد و در ۱۳۰۴ به نجف رفت. در نجف به محضر اساتید بزرگ راه یافت و در تحصیل مدارج عالی فقه، کلام، فلسفه، ریاضی گام نهاد.

۱۹- علامه در عرفان و اخلاق در محضر چه استادی، شاگردی نمودند؟ چه مطالبی را از محضر ایشان آموختند؟

کله پاسخ: در عرفان و اخلاق به خدمت عارف بزرگ، میرزا علی آقا قاضی رسید و مراتب عالی سلوک را طی کرد و از شاگردان ممتاز او شد. هرگاه از تهذیب نفس سخنی طرح می‌شد، همه را از او می‌دانست. روش تفسیری خود یعنی تفسیر قرآن به قرآن را از مرحوم قاضی آموخته بود.

۲۰- علامه در ابتدای ورود به قم وقتی شرایط علمی و نیازهای فکری و فرهنگی قم را بررسی کرد، متوجه چه مسائلی شد؟

کله پاسخ: علامه مشاهده کرد:

اولاً اندیشه‌های جدید و مکتب‌های فلسفی که از اروپا به ایران آمده، به خصوص تفکرات ماتریالیستی و مکتب مارکسیسم، در حال گسترش است. ثانیاً حوزه‌های علمیه آمادگی لازم برای مواجهه با این افکار را ندارد و تدریس فلسفه که می‌تواند زمینه نقد و ارزیابی مکاتب را فراهم کند، مورد استقبال قرار نمی‌گیرد و در برنامه درسی طلاب جایگاهی ندارد. لذا ایشان اقداماتی را انجام دادند و با پشتکار بی‌مانند آن اقدامات را ادامه دادند.

۲۱- اقدامات علمی و فرهنگی علامه طباطبایی(ره) را بیان نمایید.

کله پاسخ: ۱. تدریس فلسفه، ناظر بر مسائل روز فلسفی ۲. احیاء تدریس و تفسیر قرآن کریم ۳. ارتباط با مراکز دانشگاهی و فرهنگی ۴. تربیت شاگردان

۲۲- از اقدامات علمی و فرهنگی علامه، «تدریس فلسفه ناظر بر مسائل روز فلسفی» را توضیح دهید.

کله پاسخ: ایشان علاوه بر تدریس شفای ابن‌سینا و اسفار ملاصدرا تصمیم گرفت یک دوره فلسفه اسلامی به سبک روز، تألیف کند. به همین منظور کلاسی تشکیل داد که طلاب برجسته و آشنا به مسائل در آن شرکت می‌کردند و مکتب‌های فلسفی و به خصوص مارکسیسم را که در آن ایام رونق داشت نقد می‌کردند. حاصل این جلسات کتاب «اصول فلسفه و روش رئالیسم» است که شامل متن اصلی، نوشته خود علامه و پاروقی‌های توضیحی، نوشته شهید مطهری که در آن جلسات حضور داشتند، می‌باشد.

۲۳- ویژگی‌های کتاب «اصول فلسفه و روش رئالیسم» را بیان نمایید.

کله پاسخ: ۱. این کتاب در روشن کردن افکار طلاب و دانشجویان و دانش‌پژوهان نقشی تعیین‌کننده داشت ۲. علامه و مطهری نشان دادند که می‌توان از ذخیره فلسفی صدرایی بهره گرفت و متناسب با مهم‌ترین مسئله‌های فلسفی روز، مجموعه‌ای تألیف کرد که پاسخگوی نیازهای ما در همین عصر باشد. ۳. این کتاب نگاه تطبیقی به فلسفه دارد. (تا آن روز در ایران سابقه نداشت) و علامه و مطهری تلاش می‌کنند که در مباحث مهمی مثل شناخت و علیت، دیدگاه‌های فیلسوفان اروپایی و ماتریالیست‌ها را با دیدگاه خود در فلسفه اسلامی مقایسه کنند و ارزیابی خود را ارائه دهند.

۲۴- دو کتاب درسی که علامه برای تدریس فلسفه تألیف کرد کدامند؟

کله پاسخ: بدایة الحکمة برای تدریس در سطح اولیه و نهایة الحکمة برای تدریس در سطح بالاتر و تخصصی‌تر

۲۵- درباره اقدام علامه در زمینه «احیاء تدریس و تفسیر قرآن کریم» توضیح دهید.

کله پاسخ: یکی از اقدامات ضروری در آن زمان، توجه دادن جامعه به آموزه‌های قرآن و بهره‌مندی از آن در زندگی روزمره و تحولات اجتماعی بود. علامه به نقل خودش جلسه تفسیری تشکیل داد و به تفسیر قرآن با سبکی جدید پرداخت که نتیجه آن یک تفسیر ۲۰ جلدی است.

۲۶- از اقدامات علمی و فرهنگی علامه «شناساندن فلسفه اسلامی به دانشگاه‌ها و جهان» را توضیح دهید.

کله پاسخ: علامه سعی کرد فعالیت‌های خود را به دانشگاه‌ها و حتی به محیط‌های فرهنگی جهانی بکشاند. با استادان دانشگاه ملاقات می‌کرد و برای آنها جلساتی تشکیل می‌داد. *سالیان متمادی در عین فقر، رنج آمد و شد به تهران را به خود هموار می‌کرد و با خاورشناسان بزرگ که برای تحقیق به ایران آمده بودند، گفت و گو می‌کرد و روح تفکر و فلسفه اسلامی و مذهب تشیع را به ایشان می‌شناساند.

۲۷- نتیجه گفت و گوهای علامه با استادان دانشگاه و گفت و گو با آنها چه بود؟

کله پاسخ: ترجمه آثار استاد به زبان‌های اروپایی و راه یافتن تفکر شیعی به جهان غرب.

۲۸- درباره هانری گربن و ارتباط او با علامه طباطبایی (ره) توضیح دهید.

کله پاسخ: هانری گربن، فیلسوف برجسته فرانسوی که حدود ۲۰ سال با دانشگاه تهران همکاری می‌کرد، در ملاقات‌های متعدد با علامه، از نظرات ایشان در فلسفه، عرفان و مکتب شیعه استفاده کرد.

۲۹- تألیف چه کتاب‌هایی، نتیجه مذاکرات گربن با علامه، بود؟

کله پاسخ: دو جلد کتاب تحت عنوان «شیعه» و «رسالت تشیع»

۳۰- ویژگی حلقه‌های فکری و جلسات تدریسی علامه در قم، چه بود؟

کله پاسخ: در ابتدا کم جمعیت و گمنام بود اما به سرعت به مهم‌ترین جریان فکری و علمی قم تبدیل شد.

۳۱- چند تن از کسانی که به دنبال تحول در حوزه‌های علمیه و روز آمد کردن مباحث فلسفی بودند و کرد علامه جمع شدند، نام ببرید.

کله پاسخ: شهید مطهری، شهید بهشتی، شهید باهنر، آیت الله جوادی آملی، آیت الله حسن زاده آملی، آیت الله مصباح.

۳۲- شاگردان علامه چه اقداماتی در زمینه فلسفه و سایر علوم اسلامی داشته‌اند؟

کله پاسخ: این اندیشمندان که بسیاری از آنان از یاران صمیمی امام خمینی (ره) بودند و بازوی فکری نهضت اسلامی امام را به وجود آوردند، صدها کلاس درس و هزاران کتاب در زمینه فلسفه و سایر علوم اسلامی تألیف کردند و حیات فرهنگی نهضت را تغذیه نمودند.

۳۳- برجسته ترین شاگرد علامه طباطبایی (ره) و امام خمینی (ره) که بود؟

کله پاسخ: شهید مطهری (ره)

۳۴- ساختار نظام فکری هر فرد را به چه چیزی می‌توان تشبیه نمود؟ توضیح دهید.

کله پاسخ: ساختار و نظام فکری هر فرد، مشابه یک درخت است و سایر افکار او مانند نگاه او به زندگی، به سیاست و ... شاخ و برگ‌های آن درخت شمرده می‌شوند. هر چه ریشه کم‌عیب و سالم باشد ← شاخ و برگ‌ها کم‌عیب و سالم‌تر خواهند بود. هر چه ریشه قوی و استوار باشد ← شاخ و برگ‌های قوی و محکم خواهد داشت.

۳۵- سبک زندگی کدام دسته از افراد بر اساس تقلید از دیگران شکل می‌گیرد؟ تصمیم‌گیری آنها تابع چیست؟ (نهایی: دی ۹۹)

کله پاسخ: کسانی که کمتر اهل اندیشه‌ورزی هستند و اصولاً یک نظام فکری مشخص شده برای خود ندارند. اینان زندگیشان را به تقلید از دیگران می‌گذرانند و تصمیم‌گیری آنها تابع جو حاکم بر جامعه است.

۳۶- افرادی که تازه وارد تفکر فلسفه شده‌اند، چه خصوصاتی دارند؟

کله پاسخ: این افراد وارد عرصه تفکر شده و دارای افکار فلسفی شده‌اند، اما هنوز آن افکار فلسفی به خوبی در آنها شکل نگرفته و نمی‌توانند میان آن افکار و مسائل زندگی ارتباط برقرار کنند. اینان، گاهی براساس افکار خود تصمیم می‌گیرند و گاهی بیرون از آن اساس. اینان در حال رشد و پیشرفت هستند.

۳۷- در چه صورت انسان‌ها به یک سبک زندگی معیوب و ناسالم می‌رسند؟

کج پاسخ: افرادی که در انتخاب ریشهٔ درخت و پایهٔ نظام فکری خود دچار خطا و اشتباه می‌شوند و ریشه‌های ناکارآمد و ناسالم در زمین زندگی قرار می‌دهند و در نتیجه، به یک سبک زندگی معیوب و ناسالم می‌رسند.

۳۸- خصوصیات انسان‌هایی که ریشهٔ درخت فکری درست و پایه‌های استواری دارند را با مثال توضیح دهید.

کج پاسخ: این افراد با تأمل فراوان و با عقلانیت بالا، شاخ و برگ‌های سالم و استواری از آن ریشه استخراج کرده‌اند. در نتیجه، وقتی که به طور مثال، دربارهٔ فرهنگ صحبت می‌کند دقیقاً برگرفته از مبانی فلسفی اوست و این سخن به منزلهٔ شاخه و آن مبانی به منزلهٔ ریشهٔ همین شاخه است.

۳۹- سبک زندگی و آثار مکتوب و غیرمکتوب شهید مطهری نشان‌دهندهٔ چیست؟

کج پاسخ: نشان‌دهندهٔ آن است که ایشان موفق شده براساس عمیق‌ترین اندیشه‌های فلسفی که با نبوغ فکری خود از دو استاد بزرگ معاصر آموخته بود و با تدبیر در قرآن و سخنان معصومین کسب کرده بود، یک نظام فکری و عملی خردمندانه را سامان دهد که در عین اتکالی به میراث فکری و عملی تمدن اسلامی، پاسخگوی نیازهای زمان ما باشد. به عبارت دیگر، ما می‌توانیم تأثیر دیدگاه‌های فلسفی ایشان را در آثاری که در رابطه با زندگی اجتماعی، اقتصادی جامعه نوشته است، به خوبی مشاهده کنیم.

منتظر نمی‌مانم تا اتفاق‌های خوب به سمتم بیایند.
رویدادهای خوب را خودم رقم می‌زنم.